

Лекція № 4

Тема: Підготовка, організація та проведення I та II етапу Всеукраїнської олімпіади з біології

План:

1. Методика підготовки учнів до біологічних олімпіад
2. I етап учнівської олімпіади з біології
3. II етап учнівської олімпіади з біології

1. Методика підготовки учнів до біологічних олімпіад

Підготовка школярів до олімпіад здійснюється в основному під керівництвом учителів. Ця робота повинна починатися з відбору кращих школярів для участі в міській або районній олімпіадах. З цією метою проводиться шкільна олімпіада. Для її проведення завдання розробляються методичним об'єднанням учителів із урахуванням багаторічної практики участі школярів у міських та обласних олімпіадах і вимог, що пред'являються до їх учасників.

Підготовка до міської олімпіади вимагає розробки індивідуальної програми для кожного її учасника, яка враховує ступінь володіння кожним із них теоретичним матеріалом різних розділів шкільного курсу, рівень пізнавальної самостійності, особливості мислення кожного школяра та інші фактори.

Надалі відпрацьовуються всі розділи шкільного курсу біології. Безумовно, робота з підготовки школярів до олімпіади не зводиться лише до розгляду завдань, запропонованих учителем. Вона передбачає величезну самостійну роботу учнів із різноманітною додатковою літературою.

Переможці міських предметних олімпіад готуються до участі в обласних олімпіадах. Порядок підготовки до цього більш серйозного випробування інтелектуальних і морально-вольових якостей старшокласників залишається приблизно таким же, як і на підготовчому етапі перед міською олімпіадою, але завдання теоретичного та практичного характеру, що розглядаються при цьому, є, як правило, більш складними. При підготовці до нової олімпіади враховуються матеріали попередньої олімпіади, програмно-методичні матеріали, в яких розкривається обов'язковий базовий зміст біології. Одночасно необхідно орієнтуватися на матеріали заключних етапів Всеукраїнської олімпіади. При підготовці до олімпіади рекомендується, перш за все, розробити завдання, які дають можливість перевірити теоретичні знання учнів. Особлива увага приділяється роботі з тестовими завданнями, оскільки на обласних та Всеукраїнській олімпіадах теоретична підготовка учнів перевіряється тестовими завданнями різного рівня.

При роботі з тестами необхідно:

- уважно прочитати питання;
- визначити рівень тематики;
- класифікувати питання за характером знань;
- відкинути відповіді, що мають логічні або термінологічні помилки;
- порівняти відповіді між собою за правдоподібністю;
- вибрати відповідь, яка найбільш точно відображає суть об'єкта, процесу або явища;
- спробувати зрозуміти механізми, що лежать в основі отриманого твердження.

Традиційно на біологічних олімпіадах пропонувалися декілька видів завдань: теоретичні (з відкритими відповідями), тестові завдання, задачі і практичні експериментальні роботи. В останні роки теоретичні завдання (з відкритими відповідями) на III та IV етапах Всеукраїнської олімпіади з біології відсутні.

Для оцінювання теоретичної підготовки учасників змагань використовують тестові завдання різного рівня складності. Тести дають можливість оперативно перевірити і оцінити знання учасників олімпіади.

Методи підготовки учнів до біологічних олімпіад

а) *пізнавальні методи* навчання: порівняння, аналогії, синтез, класифікація, спостереження, дослідження, гіпотеза.

б) *метод спостереження*: вчитель вчить учня здобувати знання за допомогою спостереження.

в) *метод дослідження*: учневі пропонують вибрати і самостійно дослідити об'єкт, обґрунтувати висновки.

г) *метод гіпотез*: пропонується на основі позицій або точки зору на проблему сформулювати, із застосуванням на власній логіки, варіанти відповідей.

д) *креативний метод*: навчання учня мислити не стереотипними, клішованими формулами, а індивідуально, нестандартно.

е) *метод організаційно-діяльничого навчання*: спрямований на конструюванням власної навчальної діяльності і не характерний для урочної системи навчання. Для нього характерне учнівське спрямування, планування, самоорганізація навчання, рефлексія, самооцінка.

- учнівське цілеспрямовання - це вибір учнем мети навчання;
- чнівське планування – дитина планує свою діяльність, визначаючи її етапи та види;
- самоорганізація навчання – це робота з науково-популярною літературою, лабораторним обладнанням, природними об'єктами.

2. I етап учнівської олімпіади з біології

Вимоги до завдань шкільної олімпіади

Головне завдання олімпіад полягає в зацікавленості школярів до вивчення профільних дисциплін та виявленні талановитих. Олімпіади дозволяють учням оцінити свої можливості, визначитися у виборі подальших шляхів своєї освіти.

Мета першого етапу – визначення рівня теоретичної підготовки учасників олімпіади.

Для успішного виступу на олімпіаді необхідні додаткові заняття з розбору нестандартних та цікавих завдань.

Зміст завдань має ґрунтуватися на знаннях матеріалу, визначеного навчальною програмою з біології, що вже вивчений на час проведення олімпіади та охоплювати вивчений матеріал з різних розділів біології, включаючи теми, що вивчались у попередніх класах.

Тексти шкільної олімпіади повинні містити питання і завдання різних типів і рівнів складності: від простих до складних, що грають помітну роль у визначенні переможців.

У біології є розділи, що тісно інтегруються з іншими предметами, тому вчителю важливо вчасно звернути на це увагу учнів, які готуються до участі у біологічній олімпіаді.

Завдання для проведення шкільного етапу олімпіади потрібно орієнтувати на рівень теоретичних знань, в яких розкривається обов'язковий базовий зміст освітньої галузі «Біологія» та вимоги до рівня підготовки випускників основної та старшої школи з біології.

Форма завдань повинна бути такою, щоб на вирішення кожного учасник витрачав мінімальний час. Завдання повинно бути написані зрозуміло, доступно та лаконічно та мати однозначне рішення (відповіді).

Завдання потрібно урізноманітити по формі та змісту, однак завдання в блоці бажанно групувати за типами («Відповідь одна з чотирьох», «Відповіді від одної до п'яти», «Твердження» та ін.) Також в завданнях слід використовувати фактологічний матеріал місцевого, регіонального, національного та глобального рівнів.

При складанні завдань необхідно враховувати вікові та психологічні особливості школярів під час підготовки та проведення олімпіади. Олімпіадні завдання розробляються з урахуванням попередніх і наступних знань. Для успішного виступу у всіх етапах олімпіад

учень має оволодіти знаннями, що відповідають більш високому рівню підготовки. У цьому полягає принцип випереджального навчання, ефективність якого перевірена практикою III та IV етапів олімпіад.

Організація проведення:

При складанні завдань важливо пам'ятати, що на шкільному етапі приймають участь учні 7-11 класів, а на II, III, та IV етапах – учні 8-11 класів.

Проводять її в **один тур**.

Порядок проведення, персональний склад оргкомітету та журі, експерт-консультант I етапу олімпіади, рішення оргкомітету, затверджуються наказом керівника навчального закладу.

Завдання для учасників олімпіади готує предметно-методична комісія, склад якої затверджується наказом керівника навчального закладу.

Складання завдань до шкільної олімпіади:

Структуру комплекту завдань, типологію завдань та рівень їх складності вчителі визначають самостійно, але при їх складанні бажано орієнтуватись на структуру завдань районних олімпіад за минулі роки.

Комплекти завдань мають включати:

- тестові завдання трьох рівнів складності (А, Б, В);
- експериментальну задачу;
- бланки для відповідей на тестові завдання ;
- відповіді на завдання;
- пояснення системи оцінювання окремих завдань і роботи в цілому.

Тестові завдання.

· Тестові завдання **групи А** передбачають вибір однієї правильної відповіді із чотирьох запропонованих.

· Тестові завдання **групи Б** передбачають вибір усіх можливих правильних відповідей із п'яти запропонованих (кількість правильних відповідей може бути від однієї до п'яти).

· Тестові завдання **групи В** містять завдання, одне або декілька, до поставленої умови. Це можуть бути завдання: з вибором однієї або кількох правильних відповідей; на встановлення відповідності; на встановлення правильної послідовності; на визначення правильності наведених пояснень, припущень, тверджень тощо.

Експериментальна задача включає задачу, тематика якої визначається межами шкільної програми з біології відповідного класу, включаючи теми, що вивчались у попередніх класах. Задача містить опис певного невеликого експерименту, з малюнками, графіками, розрахунками, схемами, таблицями тощо.

Прочитавши запропонований текст завдання учень має зрозуміти:

1. мету експерименту;
2. логіку послідовності його проведення;
3. роль кожного етапу (а також елементу, використаного приладу чи об'єкту тощо) у отриманні кінцевого результату експерименту;
4. висновки, сформульовані за результатами експерименту;

оцінити:

1. чи досягнута мета експерименту;
2. наскільки вірними (коректними) є сформульовані висновки;
3. чи ґрунтуються сформульовані висновки на реально отриманих експериментальних результатах;
4. практичне значення отриманих результатів;

вміти:

1. відповісти на тестові запитання до експериментальної задачі (об'єкту, мети, ходу роботи, висновків тощо);
2. побудувати графік (принцип побудови якого буде запропонований);
3. розв'язати задачу;
4. провести певні розрахунки;
5. зробити власний висновок за результатами експерименту;
6. визначити за сформульованими в роботі висновками який експериментальний результат має бути при постановці певного етапу експерименту.

Для перевірки робіт потрібно передбачити відповідні критерії їх оцінювання та вказувати їх у завданнях.

Учасники шкільного та районного етапів олімпіади, які набрали найбільшу кількість балів, визнаються переможцями при умовах, якщо кількість отриманих балів перевищує 50% максимально можливих балів.

При визначенні переможців змагань необхідно дотримуватися пункту 5.4 чинного Положення, зокрема, що переможцем не може бути учасник, який за сумарним результатом у всіх обов'язкових турах відповідного етапу олімпіади набрав менше, ніж третину від максимально можливої сумарної кількості балів.

Звіти про проведення олімпіад з навчальних предметів та заявки оргкомітети I етапу надсилають до районних (міських) оргкомітетів до **1 листопада** поточного року.

У II етапі олімпіади з біології (районному (міському)) беруть участь учні 8-11 класів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, які є переможцями I етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з біології та включені у заявку на участь команди у наступному етапі відповідно до рейтингу навчального закладу